

Частина перша

I. МАРСЕЛЬ. ПРИБУТТЯ

Двадцять четвертого лютого 1815 року чатовий Нотр-Дам-де-ля-Гард сповістив про наближення трищоглового корабля «Фараон», що йшов зі Смирни, Трієста й Неаполя.

Як водиться, портовий лоцман одразу ж вирушив із гавані, поминув замок Іф і пристав до корабля поміж мисом Моржіон та островом Ріон.

Відразу, теж-таки як водиться, майданчик форту Сен-Жан наповнився роззявами, бо в Марселі прибуття судна — завжди неабияка подія, надто ж якщо це судно, як ото «Фараон», що збудоване, обладнане, навантажене на корабельнях давньої Фокеї та належить місцевому судновласникові.

Тим часом корабель наближався; він щасливо пройшов протоку, яку вулканічний струс колись витворив між островами Каласарень і Жарос, обігнув Помег і наближався під трьома марселями, клівером та контрбизанню, проте так помалу і скорботно, що допитливі, мимохіть відчувши лихо, гадали собі, що ж це могло з ним скоїтися.

Утім, знавці бачили: як щось і сталося, то не із самим кораблем. Адже йшов він, як і належить добре керованому судну: якір наготували кинути, ватербакштаги віддали, а поруч із лоцманом, що готувався попровадити «Фараона» вузьким входом до марсельської гавані, стояв юнак, меткий і кмітливий, він наглядав за кожним порухом корабля і повторював кожну лоцманову команду.

Невиразна тривога, що висіла над юрмою, особливо охопила одного з глядачів, тож він не став чекати, поки корабель увійде в порт — він плигнув у човен і звелів гребти назустріч «Фараонові», із яким і порівнявся навпроти бухти Резерв.

Угледівши того чоловіка, молодий моряк відійшов од лоцмана і, скинувши капелюха, став біля облавка.

То був парубок років вісімнадцяти чи двадцяти, високий, стрункий, із гарними темними очима і чубом, чорним, як вороняче

крило; весь його вигляд променів спокоєм і рішучістю, що притаманні людям, котрі змалку звикли боротися з небезпекою.

— Ох, це ви, Дантесе! — гукнув чоловік у човні. — Що сталося? Чому так похмуро у вас на судні?

— Велике лихо, пане Моррелю, — відказав юнак, — велике лихо, надто ж для мене: біля Чівіта-Веккії ми втратили нашого бравого капітана Леклера.

— А вантаж? — хутко запитав господар судна.

— Цілісінький, пане Моррелю, тож, гадаю, тут ви будете задоволені... Але сердешний капітан Леклер...

— Що ж із ним сталося? — полегшено запитав господар. — Що скоїлося з нашим бравим капітаном?

— Він помер.

— Упав за борт?

— Ні, вмер від мозкової лихоманки, у страшених муках, — відказав Дантес.

І, обернувшись до екіпажу, гукнув:

— Гей! Стояти на місцях! На якір ставати!

Залога послухалася. Відразу ж вісім чи десять матросів, із яких вона складалася, кинулися котрий до шкотів, котрий до брасів, котрий до фалів, котрий до клівер-ніралів, а котрий до гітовів.

Молодий моряк озирнув їх мимохідь і, побачивши, що команда виконується, знову повернувся до співрозмовника.

— А як же скоїлося це лихо? — запитав господар, провадячи обірвану розмову.

— Дуже несподівано. Після довгої розмови з комендантом порту капітан Леклер страшенно збуджений покинув Неаполь; за добу в нього почалася лихоманка; за три дні він був уже мертвий... Ми поховали його як слід, і тепер він покоїться, загорнутий у парусину з ядром коло ніг і ядром у головах, біля острова Джильйо. Ми привезли вдові хрест і шпагу. Треба ж було, — докинув юнак із ненавмисною усмішкою, — треба ж було десять років воювати з англійцями, щоб померти, як усі, в ліжку!

— Нічого не вдієш, Едмоне! — сказав господар судна, що вочевидь дедалі більше заспокоювався. — Усі ми смертні, і треба, щоб

старі поступалися місцями молоді, а то все зупинилося б. А оскільки ви кажете, що вантаж...

— Цілісінький, пане Моррелю, головою ручаюся. І, гадаю, ви дешево візьмете, якщо задовольнитесь зиском у двадцять п'ять тисяч франків.

І угледівши, що «Фараон» уже поминув круглу вежу, він гукнув:

— На марси-гітови! Клівер-нірал! На бізань-шкот! Якір до віддачі наготувати!

Наказ виконали майже так само хутко, як на військовому кораблі.

— Шкоти віддати! Вітрила на гітови!

Ледь пролунала остання команда, як вітрила впали, і корабель полинув собі далі, рухаючись лише за інерцією.

— А тепер чи не зволите ви піднятися, пане Моррелю, — сказав Дантес, побачивши нетерплячку судовласника. — Ось і пан Дангляр, ваш рахівник, виходить із каюти. Він сповістить вам усі відомості, яких тільки забажаєте. А мені треба стати на якір і потурбуватися про траурні знаки.

Двічі просити не треба було. Господар судна вчепився за линву, яку кинув йому Дантес, і, виказуючи спритність бувалого моряка, видерся по клямрах, забитих у випуклий борт корабля, а Дантес повернувся на своє колишнє місце, поступаючись розмовою тому, кого він назвав Данглярром, який, вийшовши з каюти, справді прямував назустріч Моррелеві.

То був чоловік років двадцяти п'яти чи двадцяти шести, досить похмурий на взір, запобігливий із панамі і нестерпний із підлеглими. За це, ще дужче, ніж за титул рахівника, його завжди ненавиділи матроси, залога його настільки ж не любила, наскільки любила Дантеса.

— Отож, пане Моррелю, — сказав Дангляр, — ви вже знаєте про наше лихо?

— Авжеж! Авжеж! Сердешний капітан Леклер! То був добрий і чесний чоловік!

— А головне, пречудовий моряк, що постарів поміж небом і водою, як і належить людині, котрій довірили інтереси такої великої фірми, як «Моррель і син», — відказав Дангляр.

— Мені здається, — сказав судновласник, стежачи поглядом за Дантесом, який обирав місце для стоянки, — не треба бути таким старим моряком, як ви оце кажете, щоб знати свою справу. Ось наш друг Едмон так гарно порається, що йому, як на мене, і не треба нічиїх порад.

— Так, — відказав Дангляр, скося зиркнувши на Дантеса очима, у яких заяріла ненависть, — так, молодість і самовпевненість. Не встигли у капітана й ноги захолюнути, як він узяв на себе оруду, ні з ким не порадившись, і змусив згаяти нас півтора дня біля острова Ельба, замість того, щоб іти просто на Марсель.

— Узявши на себе оруду, — відказав господар судна, — він виконав свій обов'язок як помічник капітана, але втрачати півтора дня біля острова Ельба було недобре, хіба що корабель потребував направи.

— Корабель був цілий і неушкоджений, пане Моррелю, а ті півтора дні згаяв він із чистісінької примхи, задля задоволення зійти на берег, та й годі.

— Дантесе, — сказав господар судна, обернувшись до юнака, — а йдіть-но сюди!

— Вибачте, добродію, — відказав той, — за хвилину я буду до послуг вашої милості.

І, обернувшись до залози, звелів:

— Опустити якір!

Якір одразу ж опустили, і ланцюг із бряжчанням почав розмотуватися. Дантес залишався на своєму посту, попри присутність лоцмана, поки виконали й цей остатній маневр.

Потім він гукнув:

— Вимпел опустити до половини, стяг зав'язати вузлом, реї перехрестити!

— Ось бачите, — озвався Дангляр, — він уже корчить із себе капітана, слово честі!

— Та він і є капітан, — відказав судновласник.

— Так, але ж його не затвердили ні ви, ні ваш компаньйон, пане Моррелю.

— А чом би це нам не лишити його капітаном? — сказав судновласник. — Щоправда, він замолодий, але начебто відданий справі й дуже досвідчений.

Данглярове обличчя спохмурніло.

— Перепрошую, пане Моррелю, — сказав Дантес, підходячи, — якір опустили, і я до ваших послуг. Ви начебто гукали мене?

Дангляр відступив на крок.

— Я хотів вас запитати, чому ви заходили на острів Ельба?

— Сам не знаю. Я виконував останню волю капітана Леклера. Перед смертю він звелів мені доправити пакет маршалові Бертрану.

— То ви його бачили, Едмоне?

— Кого?

— Маршала.

— Авжеж.

Моррель озирнувся й одвів Дантеса убік.

— А як імператор? — жваво запитав він.

— Здоровий, наскільки можу я судити.

— То ви і його бачили?

— Він зайшов до маршала, коли я в нього був.

— І ви балакали з ним?

— Та то він зі мною балакав, — усміхнувшись, відказав Дантес.

— І що він вам казав?

— Запитував про корабель, про час відбуття до Марселя, про наш курс, про вантаж. Гадаю, якби корабель був порожній і належав мені, то він ладен був би придбати його; та я сказав, що лише тримаю місце капітана і що корабель належить торговому дому «Моррель і син». «А, знаю, — сказав імператор, — Моррелі — судновласники з роду в рід, і один Моррель служив у тому самому полку, що і я, коли ми стояли у Валянсі».

— Правда! — з утіхою вигукнув господар судна. — То був Полікар Моррель, мій дядько, що дослужився до капітана. Дантесе, ви скажете моему дядькові, що імператор згадував про нього, і ви побачите, як старий буркотун заплаче. Ох, — провадив судновласник, приязно ляскаючи молодого моряка по плечу, — ви добре вчинили, Дантесе, що вволили останню волю капітана Леклера й зупинилися біля Ельби; хоч, якщо дізнаються, що ви доправили пакет маршалові й розмовляли з імператором, то вам це може зашкодити.

— А як же це воно може зашкодити мені? — запитав Дантес. — Я навіть не знаю, що було в пакеті, а імператор ставив мені

запитання, які поставив би першому-ліпшому зустрічному. Та дозвольте, ось уже прибули карантинні й митні чиновники...

— Ідіть, ідіть, любий мій!

Юнак пішов собі, і тут-таки підійшов Дангляр.

— То як? — запитав він. — Пояснив вам Дантес, чому заходив до Порто-Феррайо?

— Авжеж, любий Дангляре.

— Ага, тим ліпше! — відказав той. — Прикро бачити, коли товариш не виконує свого обов'язку.

— Дантес виконав свій обов'язок, і йому нема чого закинути, — заперечив господар судна. — Це капітан Леклер звелів йому зупинитися коло Ельби.

— До речі, про капітана Леклера... він віддав вам його листа?

— Хто?

— Дантес.

— Мені? Ні. Хіба у нього був лист?

— Мені здалося, що, крім пакета, капітан дав йому ще й листа.

— Про який пакет ви кажете, Дангляре?

— Про того, що його Дантес одвіз до Порто-Феррайо.

— А звідки ви знаєте, що Дантес одвозив пакет до Порто-Феррайо? Дангляр зашарівся.

— Я проходив повз капітанову каюту і бачив, як він оддав Дантесу пакет і листа.

— Він мені нічого не казав, та якщо в нього є лист, то його мені передасть.

Дангляр замислився.

— Якщо так, пане Моррелю, то прошу вас, не кажіть про це Дантесові. Я, либонь, помилився.

Тієї миті молодий моряк повернувся. Дангляр знову відійшов.

— То що, любий Дантесе, ви вже вільні? — запитав судовласник.

— Так, пане Моррелю.

— Хутко ж ви закінчили всі справи!

— Авжеж, я вручив митникам списки наших товарів, а з порту надіслали з лоцманом чоловіка, якому я й передав ваші папери.

— То вам тут уже нема чого робити?

Дантес швидко роззирнувся навкруги.

— Нічого, все гаразд, — сказав він.

— То гайда обідати до нас.

— Перепрошую, пане Моррелю, та передовсім я мушу побачитися з батьком. Дякую вам за честь...

— Правильно, Дантесе, правильно. Знаю, що ви добрий син.

— А мій батько, — нерішуче спитав Дантес, — він здоровий, ви не знаєте?

— Гадаю, здоровий, любий Едмоне, хоч я його й не бачив.

— Так, він весь час сидить у своїй кімнатці.

— Це свідчить принаймні, що він без вас ні в чому не мав потреби. Дантес усміхнувся.

— Батько мій гордий, і якби він у чомусь і мав потребу, то ні в кого на світі, крім Бога, не попросив би допомоги.

— Отож, відвідавши батька, ви, сподіваюся, прийдете до нас?

— Ще раз перепрошую, пане Моррелю, та в мене є ще один обов'язок, який для мене так само дорогий.

— Ох, я й забув, що в Каталянах дехто чекає на вас так само нетерпляче, як і ваш батько, — красуня Мерседес.

Дантес усміхнувся.

— Он воно що! — провадив господар судна. — Тепер я розумію, чому вона тричі приходила допитуватися, чи скоро прибуде «Фараон». А нехай йому, Едмоне, ви щасливі, подруга у вас хоч куди!

— Не подруга вона мені, — поважно сказав моряк, — а моя наречена.

— Деколи це те саме! — зареготав судовласник.

— Не для нас, — відтяв Дантес.

— Гаразд, Едмоне, я вас не тримаю. Ви так добре облаштували мої справи, що я мушу дати вам час на улаштування ваших. Може, вам треба грошей?

— Ні, не треба. У мене лишилася вся платня, яку я одержав під час плавання, тобто майже за три місяці.

— Ви ретельний чоловік, Едмоне.

— Не забувайте, пане Моррелю, що батько мій убогий.

— Так, так, я знаю, що ви добрий син. Ідіть до батька. У мене теж є син, і я дуже розгнівався б на того, хто після тримісячної розлуки завадив би йому побачитися зі мною.